

Verslag van het symposium rond de presentatie van de documentaire 'Het Onsterfelijk taboe'.

Op 12 juni 2008 organiseerde de cliëntenraad van JellinekMentrum in de Rode Hoed in Amsterdam een minisymposium over suïcidegedachten van mensen met een psychiatrische aandoening. Tijdens het symposium vond ook de presentatie plaats van de film 'Het Onsterfelijk Taboe', die is gemaakt door Pamela Sturhoofd van Special Eyes Productions. Met de film wil de cliëntenraad van JellinekMentrum aandacht vestigen op het taboe op spreken over een doodswens binnen de psychiatrische hulpverlening.

De film 'Het Onsterfelijk taboe' portretteert twee vrouwen die tijdens een periode van depressie (die gepaard gaat met wanen en paranoia), een of meerdere keren geprobeerd hebben zichzelf van het leven te beroven. Hun klacht is dat er in die periode niemand in de hulpverlening met hen over hun doodswens heeft gesproken. Met beide vrouwen gaat het inmiddels weer goed en zij zijn dan ook blij dat hun pogingen geen resultaat hebben gehad.

In de film zijn ook beelden te zien van Het Klaverblad in Eindhoven, een huis waarin mensen met een stervenswens gedurende een jaar kunnen verkennen hoe diep hun doodsverlangen is. Dit huis wordt geleid door vrijwilligers, die zelf ervaringsdeskundigen zijn: dat wil zeggen dat ze allemaal hebben geworsteld met een doodswens – en ze dat bij tijd en wijle nog steeds doen. Zij vertellen in de documentaire hoeveel baat zij hebben en hadden bij het verblijf in Het Klaverblad.

'Het Onsterfelijk Taboe' toont aangrijpende verhalen. De verhalen zijn – in tegenstelling tot de portretten in 'Mag ik dood', de documentaire van het Humanistisch Verbond en HUMAN – niet afkomstig van patiënten die wilsbekwaam en weloverwogen – en vanwege psychisch en existentieel lijden – kiezen voor de dood. Wel bevat de film beelden van een 'werkgroep suïcide', waarin ervaringsdeskundigen en nabestaanden spreken over uitbehandeld zijn, geen perspectieven op genezing zien en het leven als ondraaglijk ervaren.

In het debat tijdens het symposium van JellinekMentrum ligt het accent dan ook op het doorbreken van het taboe op spreken over suïcidegedachten binnen de behandelinstellingen en hulpverleningscontacten. Want op dit moment gaan behandelaars bij voorkeur niet in op het onderwerp en in de verblijfsafdelingen wordt het de patiënt dikwijls ronduit verboden om met medepatiënten over stervensverlangens te spreken.

Arts en systeemtherapeut T.J. van Oenen doet een poging om het taboe te verklaren. Het taboe komt volgens hem voort uit de confrontatie met onze eigen sterfelijkheid, met de impliciete boodschap dat de omgeving niet de moeite waard is om voor te blijven leven en uit de primaire drijfveer van het overleven. Hulpverleners hebben het hierbij extra lastig vanwege de ambivalentie in de hulpvraag, het ontbreken van protocollen en de onduidelijkheid van de juridische consequenties.

Van Oenen noemt de doodswens van zijn patiënten liever levenstwijfel en wil die bespreekbaar maken binnen de behandelkamer. Hij pleit ervoor de stervensverlangens op een zodanig wijze te bespreken dat de wens van de patiënt niet zonder meer van de hand wordt gewezen, maar deze wel een kader wordt geboden om tot nieuwe perspectieven te komen.

Tijdens de paneldiscussie na de film brengt geestelijk verzorger Eveline van Melle naar voren dat niet alle vragen die bij levenstwijfel spelen op het terrein van de psychiater thuishoren. Stervenswensen hangen vaak samen met existentiële vragen: zinvragen over het bestaan die niet zonder meer beantwoord kunnen worden. Er valt in die gevallen alleen een begin van een antwoord te geven – een begin dat mogelijk tot een nieuw perspectief in het leven van de betrokkene leidt. De levenstwijfel komt immers voort uit het huidige bestaan

van de patiënt. De geestelijk verzorger voegt daar aan toe dat het gesprek over zin vragen niet uitsluitend tot het terrein van de geestelijke verzorger behoort: iedereen in de omgeving van de patiënt – familie, vrienden, verpleegkundigen, groepsleiding – zou deze zin vragen bespreekbaar moeten maken.

In het slotdebat van het symposium wordt geconcludeerd dat een deel van de oplossing bestaat in een betere hulpverlening. Een belangrijk aspect daarbij is dat psychiaters en hulpverleners tijdens hun opleiding meer kennis zouden moeten maken met de problematiek rond stervenswensen van patiënten. Op maatschappelijk niveau is volgens de aanwezigen een grotere bespreekbaarheid van het onderwerp gewenst, met name om te voorkomen dat mensen in een isolement raken. Het symposium is een eerste aanzet daartoe.

Meggie van den Boogaard